

Projekt - Varukontroll på marknader

Miljökontoret 2018-2019

Innehållsförteckning

Bakgrund, syfte och mål	2
Avgränsningar	2
Metod och genomförande	2
Resultat.....	3
Sammanfattning	3

Bakgrund, syfte och mål

Ett av riksdagens miljömål är en giftfri miljö. Målet har kompletterats med sex preciseringar där ett och sex anger att:

- Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen via alla exponeringsvägar inte är skadlig för människor eller den biologiska mångfalden.
- Information om miljö- och hälsofarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor är tillgänglig.

Kemikalieinspektionen har under flera år genomfört tillsyn och analyser av kemikalier i varor. Tillsynsinsatserna har visat på att exempelvis otillåtna hormonstörande ämnen och tungmetaller förekommer i bland annat leksaker och smycken. En identifierad risk för konsumenter, och framför allt barn, att exponeras för farliga ämnen är från varor importerade till EU av importörer utan kunskap om regelverket. Eftersom REACH¹ enbart gäller inom EU kan tillverkning ske under andra förutsättningar i länder där farliga ämnen inte är begränsade eller förbjudna i samma utsträckning som inom EU. Konsumenters möjlighet till att söka kunskap om en varas innehåll är begränsad på en marknad. För en del varor gäller det krav på att varan är CE²-märkt för att få säljas i EU. För att varan ska få märkas med CE-märkningen krävs att den uppfyller vissa krav, bland annat om innehåll av farliga ämnen. Som konsument har man även rätt att få veta om en vara innehåller några särskilt farliga ämnen uppsatta på den så kallade kandidatförteckningen³. Eftersom försäljaren har 45 dagar på sig att lämna informationen, kan det bli svårt för kunden att få informationen innan inköp på en marknad. Detta förutsätter att försäljaren redan har kunskapen. Miljökontoret har därför köpt in varor från marknader i Linköpings kommun under 2018 och undersökt dem med ett XRF-instrument⁴ (screeninganalys av grundämnen på ytan). Beroende på indikationerna från instrumentet så har vissa varor skickats vidare för extern analys.

Syftet med projektet var att kartlägga prioriterade varugrupper innehåll av skadliga ämnen och på så sätt underlätta för allmänheten att göra medvetna val vid inköp från marknader.

Målsättningen för projektet var att minst tre marknader skulle besökas och att minst 20 varor skulle inhandlas till screeningen.

Avgränsningar

Inför projektet prioriterades varugrupper som leksaker, smycken, kläder och konstläder. Även elektronik var tänkt att köpas in men på grund av utbud och kostnad begränsades inköpen till leksaker med lödpunkter.

Metod och genomförande

Varor har köpts in på tre marknader. Prioriteten låg dels på att försöka köpa in leksaker, kläder, accessoarer samt skor gjorda i mjukplast där man kan misstänka att PVC⁵ använts i tillverkningen och dels på smycken från det billigare segmentet.

Efter inköpen gjorts på marknaderna hyrdes ett XRF-instrument in och samtliga varor screenades enligt följande.

Vara	XRF	Extern analys
Plast	Klor, kadmium, bly, kvicksilver	Ftalater ⁶ , SCCP ⁷ , kadmium, bly, kvicksilver
Smycken	Kadmium, bly, nickel, kvicksilver	Kadmium, bly, nickel, kvicksilver
Lödpunkter	Bly	Bly
Textiler	PVC	Ftalater, SCCP & azofärgämnen ⁸

Där screeningen gav utslag gjordes extern analys av ackrediterat laboratorium enligt kolumn 3 ovan. Textiler med färg analyserades externt efter azofärgämnen. Samtliga varor som skickades för extern analys fotograferades. Analysrapporter med bild på analyserad del erhöles sedan från laboratoriet efter utförda analyser.

Resultat

Totalt köptes 46 varor in (se bilaga 1) och efter en scanning med XRF-instrument skickades 24 varor vidare för analys (varor som bestod av flera delar räknas som en vara i inköp, men kan ha genererat flera analyser). De flesta försäljarna av leksaker, barnkläder och barnaccessoarer uppgav att de köpte från importör i Sverige. Några försäljare importerade själva. Majoriteten av varorna importerades från Asien.

De ämnen som vi hittade vid analyser av de 24 varorna var ftalater (DEHP, DBP, BBP DIDP, DINP och DNP), SCCP, kadmium, bly och nickel.

I tabellen nedan framgår hur många varor som innehöll ämnena.

Antal analyserade varor	24	Ämnen
Antal varor med förbjudna ämnen (3 av varorna hade dessutom ämnen från kandidatförteckningen)	8	Bly, Kadmium, Nickel, SCCP, DEHP, DINP, DBP
Antal varor med ämnen på kandidatförteckningen över 0,1 viktprocent (varor med begränsningar exkluderade)	2	DEHP
Antal varor som innehöll halter som underskrider begränsningsvärde eller ämnen som inte omfattas av begränsningsregler.	6	Kadmium i glassten, bly under 0,05 viktprocent och SCCP under 0,15 viktprocent.
Antal varor som inte innehåller ämnen som omfattas av begränsningsregler.	8	

Sammanfattning

Miljökontorets scanning av varor inköpta på de tre största marknaderna i Linköpings kommun visar på att förbjudna och farliga ämnen förekommer i betydande storlek, då 33 % av de analyserade varorna inte skulle vara tillåtna att sälja. Enligt Frida Ramström, inspektör på Kemikalieinspektionen, stämmer resultatet överens med de kontroller som Kemikalieinspektionen gör. Enligt Frida hittas dessa ämnen ofta i varor av låg kvalitet och från okända varumärken. Sådana varor förekommer ofta på marknader med stort utbud av varor avsedda för barn och unga.

Av de åtta varorna som inte skulle få säljas, så var sex av dem tillverkade av plast med ett förmodat innehåll av PVC med mjukgörare och SCCP. Det gällde leksaker, skor och ett plasttryck på en tröja. Total analyserades lödpunkter i tre varor och samtliga innehöll hög halt bly. Även om det inte är någon direkt fara med bly i lödpunkter så länge barnet inte bryter sönder leksaken, så blir det ett senare problem i avfallsledet. Även glasstenarna som innehöll kadmium kan bli ett problem i avfallsledet vid felaktigt omhändertagande.

Miljökontoret tycker att det finns skäl till att undvika att handla leksaker, plastskor och kläder med plasttryck av det billigare segmentet till barn på marknader. Väljer man ändå att handla är det bra att söka så mycket kunskap som möjligt om varan, välja kända varumärken och gärna leta efter en CE-märkning på leksaker. Om det inte finns någon märkning så kontrollera hur och när varan har förts in i Sverige samt vilka krav återförsäljaren ställt på sin leverantör.

Bilaga 1- Inköpta varor. * Extern analys **Enbart en hundleksak skickades på extern analys men 4 av 8 indikerade PVC)

Marknad 1	Marknad 2	Marknad 3
Body med tryck*	Örhängen kors*	Halsbandsmycke *
Plasthäst* med väska	Örhängen bollar*	Örhängen röda *
Plastorm	Plastarmband	Ring fyrkant rosa *
Leksaksmobil* med glasögon*	Plastarmband	Rektangulär ring *
Piercing*	Plastarmband	Smycke rektangulärt *
Armband	Snövitklocka *	
Turtlesklocka *	Smycke kors	
	Armband med stenar*	
	Töjningssmycke*	
	Piercing*	
	Mobilskal Simpsons	
	Mobilskal Nalle	
	Legokopia	
	Legokopia	
	Legokopia	
	Frost* & Elsakopia* med snögubbe*	
	Glasstrut Squishies	
	Panda Squishies	
	Boll med gelé	
	Tofflor rosa *	
	Tofflar med hjärta	
	Sko Paw patrol*	
	Regnställ	
	Body Ugglan	
	T-shirt Ironman*	
	Rosa vantar	
	Hundleksak**	
	Hundleksak	
	Hundleksak	
	Hundleksak	
	Hundleksak	
	Hundleksak	
	Hundleksak	
	Hundleksak	
	Kattleksak	

Bilaga 2- ordlista

1. REACH

Förordning som handlar om registrering, utvärdering, tillstånd och begränsningar av kemiska ämnen.

2. CE-märkt

Att det finns ett CE-märke på en produkt betyder att tillverkaren eller importören intygar att den uppfyller EU:s (Europeiska Unionens) hälso-, miljö- och säkerhetskrav. CE-märket är även ett handelsmärke, det betyder att en CE-märkt produkt kan säljas fritt inom EU.

3. Kandidatförteckningen

En lista med särskilt farliga kemikalier och är en del av REACH. Tillverkare, importörer och försäljare inom EU och EES måste ha koll på om deras produkter eller varor innehåller något ämne på listan. En försäljare är skyldig att upplysa en konsument på förfrågan om en vara innehåller ett eller flera ämnen från kandidatförteckningen. Konsumenten ska även få kunskap om hur varan kan användas på ett säkert sätt.

4. XRF-Röntgenfluorescens

Instrument som via strålning mäter grundämnen i material. Den kan bland annat indikera klor som ingår i PVC.

5. PVC- Polyvinylklorid

En sorts plast som kan göras mjuk med tillsats av mjukgörare. Ftalater används som mjukgörare i plast och främst i PVC. Vissa ftalater har reproduktionsstörande och miljöfarliga egenskaper eller kan påverka människokroppen negativt på annat sätt. Flera av dem är förbjudna att användas i tillverkningen av plasten inom EU. Naturvårdsverket avråder därför från användandet av gammal PVC samt PVC importerad från utanför EU, då dessa varor inte följer samma lagstiftning som nytillverkade varor producerade inom EU.

6. Ftalater

Består av en grupp av ämnen som används för att göra plasten mjuk (mjukgörare). Mjukgörare kan läcka ut och människan exponeras via direktintag via kroppen eller sekundärt via mat dit mjukgörare har läckt. De farligaste mjukgörarna är förbjudna i EU och ersatt av andra mjukgörare.

7. SCCP

Kortkedjiga klorparaffiner som är skadliga för vattenlevande organismer och mycket långlivade i naturen. De är även misstänkt cancerogena och förbjudna i halter över 0,15 viktprocent.

8. Azofärgämnen

Färgämnen som kan användas i textilier. Vissa Azofärgämnen kan vara allergiframkallande och en del kan brytas ned till Akrylamider som kan orsaka cancer. Dessa Azofärgämnen är förbjudna i EU.

Kort om övrigt påträffade ämnen.

9. Bly

Bly är ett mycket giftigt ämne och kan skada nervsystemet och är reglerat ibland annat leksaker, elektronik och smycken. Även om det inte är någon direkt fara med bly i lödpunkter så blir det ett senare problem i avfallsledet.

10. Kadmium

Påträffades i smyckens glasstenar och i små halter i plast. Kadmium är reglerat i metallsmycken men inte i själva glasstenen. Kadmium är förutom i metall även reglerat i plast, leksaker och elektronik. Kadmium är giftigt och cancerogent.

11. Nickel

Nickel kan ge kontaktallergi och är därför reglerat i smycken. Nickel påträffades i ett piercingsmycke i otillåten halt.